

Språktråden – sluttrapport

Forord

Prosjekt språktråden i Eigersund kommune startet på bakgrunn av bekymring over tilstanden for begynneropplæringen i lesing og skriving. Dette var en bekymring som spredte seg over det ganske land etter nedslående resultater på nasjonale prøver etter reform – 97.

PP- tjenesten så at antall oppmeldinger med bakgrunn i lese-skrivevansker var økende. Ventetiden for utredning ble lang.

PP-tjenesten hadde i flere år tilbudt kurs i begynneropplæring for de lærerne og førskolelærerne som skulle stå for denne. Vi så at behovet absolutt var til stede, men at det vi kunne tilby på denne måten, liksom var litt "smått".

Høsten 2002 var PP-tjenesten på studietur til Sverige, bl.a. til vår vennskapsby Motala. Dette var en tur sammen med rektorer, inspektører, barnehagestyrere og skolepolitikere fra Eigersund kommune. I Motala var vi med på evaluering av et stort leseprosjekt, som de hadde arbeidet med i 3 år.

Etablering av kontakt med prosjektansvarlig i Motala og andre engasjerte førskolelærere og lærere der, ga oss det berømte "puffet".

Levekårssjef Kåre Ingvar Helland ga oss støtte på veien, leder i PP-tjenesten, Jon Geir Bauge likeså.

Veileder/samtalepartner Nina N. Gabrielsen fra Lesesenteret i Stavanger har vært en inspirator.

Handlingsplansgruppa har vært et godt forum å diskutere saker i. Denne har bestått av: Randi Holmen, Margrethe Seim, Aud Jorunn Hovland, Olaug Flåt, Ruth Hope, Anne Kristin Nilsen, Torill Waldeland og Guri Vaaje.

Vi takker videre skoler og barnehager for godt samarbeid og inspirerende innspill med tanke på forslag til aktiviteter.

Deltakelse fra helsestasjon og bibliotek har gjort sitt til at prosjektet har fått en tverrfaglig forankring.

Prosjektet har egen logo. Den er utarbeidet av Erling Endresen.

Innhold:

Forord.....s.1

Innhold.....s.2

<i>Bakgrunn for prosjektet.....</i>	<i>s.3</i>
<i>Oppstart av prosjektet.....</i>	<i>s.4</i>
<i>Ressurser/økonomiske midler.....</i>	<i>s.5</i>
<i>Målsetting for prosjektet.....</i>	<i>s.6</i>
<i>Prosjektinnhold.....</i>	<i>s.8</i>
<i>Språktimen som metode.....</i>	<i>s.8</i>
<i>Treffpunkt.....</i>	<i>s.10</i>
<i>Barnehagebesøk.....</i>	<i>s.11</i>
<i>Skolebesøk.....</i>	<i>s.12</i>
<i>Kompetanseutvikling- kurs.....</i>	<i>s.12</i>
<i>Språktimen "oppover og nedover i alder"....</i>	<i>s.13</i>
<i>Evaluerings – ved hjelp av spørreskjema.....</i>	<i>s.14</i>
<i>Resultater på nasjonale prøver.....</i>	<i>s.19</i>
<i>Tilbakemelding fra aktørene ellers.....</i>	<i>s.21</i>
<i>Oppsummering og tanker om veien videre.....</i>	<i>s.23</i>
<i>Vedlegg.....</i>	<i>s.24</i>

Bakgrunn for "Prosjekt Språktråden"

Bekymring hos PP-tjenesten med bakgrunn i flere forhold:

- *Vi så at stadig flere oppmeldinger til PPT dreide seg om lese- og skrivevansker. I dialog med førskolelærere og lærere som skulle ha den første lese-skriveopplæringa, fikk vi hint om at kunnskapen på dette området ikke var helt som den skulle. En stor prosent kjente ikke til helt sentrale dokument, som f. eks veiledningen til L-97 om den første lese- og skriveopplæringen.*

- *Sjokket over svakere leseferdighet etter 1997-reformen. Resultatene på de nasjonale prøvene ble drøftet på en stor lesekonferanse i Stavanger høsten 2001. Årsaker og tiltak var også tema på denne konferansen.*
- *Norge hadde svakere resultat på internasjonale leseundersøkelser. Eksempelvis Pirls (2001)*

Denne bekymringen delte vi med PP-tjenesten over hele landet. Prosjekt ble satt i gang flere steder. Mest kjent er kanskje prosjektet i Nord-Østerdal. Arbeidet i dette prosjektet ble presentert på den store lesekonferansen i Stavanger i 2001. Rapporten etter dette prosjektet er senere gitt ut i bokform. Felles for mange prosjekt var at det ble satt av store ressurser fra PP-tjenesten, noe vi ikke hadde anledning til.

VEL- vi hadde i flere år tilbud om kortere kurs for lærere/førskolelærere som skulle ha begynneropplæring. Men det ble liksom så smått.

Høsten 2002 var PP-tjenesten på studietur til Sverige- å bla til vår vennskapsby Motala. Dette var sammen med rektorer, inspektører, barnehagestyrere og skolepolitikere fra Eigersund Kommune. I Motala var vi med på fremleggingen av et stort leseprosjekt som de hadde arbeidet med i 3 år.

"Noen av oss snakket sammen..."

Etablering av kontakt med prosjektansvarlig i Motala og andre engasjerte førskolelærere og lærere der ga oss det berømte "puffet". PP-tjenesten hadde i lengre tid ønsket å gjøre noe i forhold til en mer helhetlig tenkning: barnehage – skole, språk – lesing/skriving. I Motala fikk vi høre om en modell for hvordan vi kunne gjøre dette. Vi lot denne modellen være utgangspunkt for vårt prosjekt; Språktråden.

Oppstart av prosjektet.

I samråd med skolesjefen satte vi i gang.

En arbeidsgruppe ble opprettet, med følgende medlemmer:

Helsestasjonen 1, Else Berit Steinnes møtte fra starten av, seinere Randi Holmen. Barnehage / skole, 2 fra hver; Margrethe Seim og Aud Jorunn Hovland representerte barnehagene, mens Olaug Flåt og Ruth Hope var skolens representanter. Bibliotek 1; Anne Kristin Nilsen PP-tjenesten 2; Torill Waldeland og Guri Vaaje

Heretter refereres det til denne gruppa som "Handlingsplangruppa".

- *Det ble laget en handlingsplan*
- *Informasjon ble gitt til politikerne*
- *Handlingsplanen ble til slutt politisk behandlet og vedtatt.*

Forkurs:

For at alle skulle ha et felles ståsted, valgte PP-tjenesten vinteren 2003 å arrangere et "forkurs" med følgende tema:

- *Helhetstanken rundt prosjektet*
- *Språkutvikling og språklig bevissthet*
- *Leseutvikling*
- *Skriveutvikling*

Målgruppe: styrere + pedagogiske ledere i barnehagene, rektor + klasselærere i klassene 1-3 på skolene. Helsesøstre og biblioteket ble invitert til den første samlingen. Forelesere var PP-tjenestens ansatte. 2. april ble dette avsluttet med en felles planleggingsdag for alle kommunene i Dalane (Eigersund, Bjerkreim, Sokndal og Lund)

Prosjektansvarlig i Motala, Brit Brostrøm, sammen med en førskolelærer og en lærer engasjerte denne dagen bortimot en full kinosal med sine forelesninger.

Nasjonal leseplan.

Under forberedelsene til prosjektet, kom så utdannings og forskningsdepartementets plan: "Gi rom for lesing" – strategi for stimulering av leselyst og leseferdighet 2003-2007. Denne planen vektlegger leseferdighet og motivasjon for lesing. Den vektlegger helhetlig tenkning: Språkstimulering og forebygging før skolealder og i begynneropplæringen blir vektlagt med tanke på mestring, utvikling av lesekompetanse samt forebygging av lesevansker.

Prosjekt Språktråden i Eigersund kommune går rett inn i den tenkning som her beskrives fra departementets side.

Ressurser/økonomiske midler

I den perioden vi har jobbet med prosjekt Språktråden har vi flere ganger hatt muligheten til å søke om økonomisk støtte fra fylkesmannen.

- I 2003, ble det søkt om statlige midler med utgangspunkt i "gi rom for lesing". Her ble vi tildelt: kr. 90.000,-
- I 2004 ble vi etter søknad tildelt kr. 36800,- til tiltak i forbindelse med "Leselyst og lesedugleik" fra fylkesmannen i Rogaland. I tillegg kr. 35000,- til barnehagedelen av prosjektet.
- I 2005 fikk vi tildelt kr 37200,- til tiltak i forbindelse med "Leselyst og lesedugleik" fra fylkesmannen i Rogaland.
- Totalt har vi dermed mottatt kr 199500,- i denne treårs perioden.

Da vi i 2003 sendte vår første søknad om økonomisk støtte til fylkesmannen i Rogaland, ble vi bedt om å si noe om kommunens bidrag i prosjektet. Det ble da skissert at kommunale tiltak først og fremst handler om tidsbruk.

Det har i ettertid vist seg at flere skoler og barnehager også har måttet bruke noe vikar, pluss at prosjektet har fordret noen prioriteringer mht innkjøp av materiell.

Når det gjelder PP-tjenesten sin innstas i prosjektet, har det vært velvilje mht frikjøp av tid til å prioritere framdrift i prosjektet.

Bibliotek og helsestasjon har og bidratt med å gi prioritet til prosjektet i sin arbeidstid.

Målsetting for prosjektet.

Arbeidet i Handlingsplangruppa gikk i den første tiden ut på å finne gode formuleringer som var dekkende for det vi ville med prosjektet. Formuleringene skulle favne vidt - noen skulle være mer presise enn andre. Det kom fram mange gode forslag. Arbeidsmetoden ble "klipp og lim" for å finne egnet organisering som tok hensyn til alle behov. (Sluttresultatet (handlingsplanen) ligger som vedlegg bak i rapporten.)

Visjon for prosjektet:

Barn og unge i Eigersund kommune skal oppleve mestring og glede i møte med skriftspråket.

Hovedmål:

- 1. Styrke barns språkutvikling*
- 2. Lette overgangen fra talespråk til skriftspråk*
- 3. Alle barn og unge skal tilegne seg funksjonelle lese-skriveferdigheter.*

Delmål:

- 1. Øke voksnes bevissthet om formidling av språkutvikling og skriftspråk.*
- 2. Kompetanseheving gjennom systematisk arbeid knyttet opp mot språk, lesing og skriving.*
- 3. Øke kjennskap og tilgjengelighet til litteratur*

De fire enhetene hadde så sitt eget satsingsområde, med egen målsetting og evaluering.

Helsestasjonen:

Her står foreldreveiledning sentralt – å oppmuntre foreldre til å følge sitt barns språkutvikling. Helsestasjonen har også et viktig mål i å bidra til at foreldre med lese-skrivevansker får informasjon om voksenopplæringscenteret, for å avhjelpe slike vansker.

Helsestasjonen bruker følgende redskap til å evaluere barns språk:

8-10 mndr: Boeltesten

2 år: Sats

4 år: Ved denne alderen observeres bl.a. blyantgrep

Øvt. områder fra "Eigersundssirkelen", som siden har fått navnet "Alle med"

Førskole – 5åringene:

Ved hjelp av SPRÅKTIDME vil denne gruppen nå målsettinger som:

Gjøre lesing til noe lystbetont, stimulere lese- og skriveinteressen, ha aktiviteter som barna kan jobbe selvstendig med i gruppe, oppmuntre barna til å samarbeide om å løse problemer og bruke hverandres kompetanse,

Evalueringsredskap:

- *Alle med*
- *TRAS*
- *Evalueringsskjema fra Motala*
- *Sjekke blyantgrepet*

Skole – 1-3 klasse:

Arbeidet i prosjektet foregår her også ved hjelp av SPRÅKTIDME. Målet er å gi barna opplevelse av språkmestring, oppleve lese- og skriveglede, nå et funksjonelt lesenivå og å bli selvstendige, kritiske lesere. Hver skole utvikler en plan for begynneropplæringen i lesing og skriving.

Evalueringsredskap:

- *Skolenes regulære prøve/kartleggingspraksis følges*
- *Nasjonale prøver tas når det er tid for det*
- *Evalueringsskjema fra Motala*
- *Det anbefales at bokstavkunnskap registreres ved skolestart og følges opp jevnlig.*

Biblioteket:

Ser det som viktig å støtte helsestasjonen, barnehage og skole i deres arbeid.

Målsetting er å ha lesestund, litteraturformidling til barn, bidra med info. Om bøker, lesing og bibliotek, drive utlån av bøker og samarbeide med skolebibliotekene.

Biblioteket har ingen form for evaluering, men de har registrert økt interesse fra alle hold i prosjektperioden.

Prosjektinnhold

Formålet var å prøve ut den samme undervisningsmetoden som vi hadde sett i det svenske prosjektet. Denne kalles språktimen. En ønsket å se i hvilken grad dette vil virke inn på begynneropplæringen, styrke denne for å forebygge lese-skrivevansker.

Metoden bygger på felles samling/felles lesing av en bok i stort format, samt en aktivitetsdel der en arbeider i mindre grupper. En av gruppene har videre arbeid med den store boken i et lite format. De andre gruppene har aktiviteter knyttet til lese-skriveprosessen på områder som er aktuelle for deres alder.

Dette er aktiviteter som en regner med elevene greier på egen hånd eller med støtte av hverandre.

Språktimen avsluttes med en kort refleksjonsdel, der eleven skal tenke igjennom og dele med hverandre hva de har arbeidet med/ lært denne språktimen.

Dette er en undervisningsform som har sitt utspring i New Zealand og som har "gått som en farsott" over store deler av verden de siste årene. Lokalt i Rogaland er det Nylund skole i Stavanger som har arbeidet mest på denne måten. Denne skolen tar imot besøk etter avtale, og det er mange Egersundslærere som har vært på skolebesøk her og blitt inspirert. Hauge skole i Sokndal jobber og etter denne metoden.

I Motala hadde 5-åringene sin egen språktime. Dette var viktig for oss å få til. Vi vet ikke om tilsvarende opplegg i andre kommuner i Norge.

Språktimen som metode

Språktimen er:

- en metode som gir læreren mulighet til å møte det enkelte barn på sitt nivå. Alle barn trenger hjelp til å forstå forskjellen mellom talespråk og skriftspråk
- en metode der leseglede kombineres med undervisning i hvordan en tekst er bygd opp og hvordan språkets form og syntaks virker.
- En periode på dagen da læreren og hele gruppen fokuserer på lesing og skriving ved å anvende stor tekst og arbeide med oppfølgende aktiviteter.

Denne undervisningen ble introdusert på New Zealand for å gi støtte til barn som trengte ekstra hjelp i leseopplæringen. Men det viste seg å være en fremgangsrik metode å undervise alle barn på.

Leksjonen er oppdelt i tre nøye planlagte steg med disse fleksible tider som forslag:

- Introduksjon, felles lesing, 15-20 minutter
- Aktiviteter, arbeide i små grupper, 30-35 minutter
- Oppsummering, hele klassen/gruppen, 10-15 minutter
(klokken som viser denne inndelingen, er vedlegg).

En er ikke bundet av de oppsatte tidene, det kan variere noe. Eksempelvis vil nok de fleste trenge litt mer tid ved første presentasjon/gjennomgang av ny bok.

- **Introduksjon/felles lesing:**

Læreren/førskolelæreren med sin klasse/gruppe leser en bok i stort format. I Motala ble det anbefalt at boken sto på et staffeli, den voksne brukte pekepinne og leste teksten sammen med barna, samtidig som pekepinnen fulgte teksten.

Den voksne tar opp ulike tema i teksten hver gang (i kompendiet finnes opplegg for 5-7 gangers gjennomgang, som kan brukes som en modell).

Målet med denne delen av Språktimen er:

- Vise hvordan lesing/skriving foregår og peke på spesielle detaljer i teksten.
- Peke på forskjellen mellom talespråk og skriftspråk.
- Gi lesetrening med støtte av en voksen, i en rolig atmosfære.

Læreren går igjennom hvordan en tekst er bygd opp og tar opp spørsmål som for eksempel: hvilken side begynner en bok på? Vi leser venstre side før høyre side. Historien begynner oppe på siden, vi leser fra venstre møt høyre.

Vi snakker om: tittel, forfatter, illustratør, innholdsfortegnelse, omslag, tittelside, hvordan tekst og bilde hører sammen, alt på et nivå som passer for barnets alder. Videre tar vi for oss spesielle detaljer i teksten som: Hva er en bokstav, et ord, en setning. Hvilken funksjon har mellomrommet mellom ord? Betydningen av små og store bokstaver. Tegnssetting. Rettskrivingsregler og grammatikk.

Som en variasjon, kan elevene/barnegruppen lage sin egen storbok. Skrivning har sin naturlige plass i Språktimen.

Materiell:

Foruten storbok, er følgende materiell anbefalt:

- Staffeli og pekepinne for å kunne være fri til felles fokus på teksten
- Whiteboard eller flip-over til å jobbe med detaljer fra teksten.
- Magnettafle og magnetbokstaver
- Maskeringstape eller "gule lapper" for å skjule bokstaver, ord, setninger- (lage litt spenning). "Hva tror du er under lappen?"

• Aktivitetsdel:

Her er den store gruppen delt opp i mindre enheter. Hvor mange det skal være i en gruppe, blir en vurderingsak, men vi har erfart at mange synes at 4 stykker er passe.

Aktivitetene rullerer, slik at alle gruppene får jobbe på alle stasjonene i løpet av aktivitetsbolken. På skolen skal en av gruppene skal jobbe videre med storboken i liten utgave, event. gå over til andre småbøker ut fra eget lesenivå. Flere steder har vi sett at det føres logg over lesing og leseutvikling. Gruppeaktivitetene vil variere noe ut fra barnas alder, fra sortering av bokstaver, finne første lyd ut fra bilder, til skrivning av dikt. Spill av ulike slag er mye brukt- både velkjente LØKO og andre nyere saker, f.eks Logico. Barnehagene har erfart at det krever en del forberedelse for at 5-6 åringene kan jobbe selvstendig, men en har sett at tegning, spill, sortering kan fungere uten at den voksne er der hele tiden.

Både kompendiet fra Motala og samling av forslag til aktiviteter laget lokalt, gir mange tips til morsomme og lærerike aktiviteter. (Eigersunds forslag til aktiviteter ligger som vedlegg.)

• Refleksjon:

I denne delen kan barna dele sine erfaringer fra dagens språktime, og snakke om hva de har lært. Det er viktig å gi barna en mulighet til å reflektere, og den voksne må hjelpe dem til rette.

Kanskje det ikke er nok å spørre: "Hvordan gikk det?", eller "Gikk det greit?". Det krever litt mer for å få i gang en dialog.

Noen har erfart at ved å spørre på andre måter er det lettere å få barna i tale.

F.eks "Hva gjorde din gruppe- hva husker du best-har du lært noe nytt i dag?". Videre: "Hva har vært viktig? Hva er viktig å huske på?"

Mange i prosjektet har gitt uttrykk for at refleksjonsdelen har vært den vanskeligste delen av språktimen. For å imøtekomme dette, ble det høsten-04 arrangert et kurs med tittelen: "Læring gjennom refleksjon" v/ Nina N. Gabrielsen

Treffpunkt

I modellen vi møtte i Motala, var regelmessige "treffpunkt" vesentlig. Her kunne de som jobbet med prosjektet i barnehage og skole møtes for felles idéutveksling, drøfting og kompetanseheving. Da vi startet opp vårt prosjekt Språktråden ønsket vi å prøve ut en liknende modell.

- I 2003/2004 ble det arrangert 6 treffpunkt, der det å dele erfaringer og hjelpe hverandre med tips til materiell osv ble vektlagt. Modellen for språktimen ble drøftet; hvordan jobbe med storbok – hvordan
- tilrettelegge for gode aktiviteter, og hvordan få en oppsummering av timen? Vi valgte enkelte ganger å dele oss i en barnehage gruppe, og en skolegruppe. Hovedfokus på overgangen barnehage – skole ble påpekt så det ble viktig å alltid ha med en felles del i "treffpunktet."
- I 2004/2005 ble det arrangert 3 treffpunkt. Flere opplevde nå at modellen var "på plass", pluss at det "kostet" for mye tid å sende mange på treffpunkt. Det ene treffpunktet ble og brukt til felles kurs v/Nina N. Gabrielsen. Dette etter ønske fra barnehagen og skolene.
- I 2005/2006 ble det arrangert 1 treffpunkt for alle, og 2 for barnehagene. Vi hadde forespørsel om behov, og ettersom behovet for treffpunkt var lite hos skolene, så gikk dette ut.

I tillegg til "treffpunktene" har arbeidsgruppen hatt 4-7 møter i året, og Nina N. Gabrielsen har deltatt på de fleste av disse. På disse møtene har vi hatt fokus på framdriften av prosjektet. Det har vært viktig å ha med tverrfagligheten: helse/bhg/skole/bibliotek, for at vi skulle få til "tråden" i prosjektet.

Barnehagebesøk:

- I 2003/2004 ble besøk vektlagt fra ppt sin side (vår/høst). Vi ønsket å kunne være en hjelp og støtte i forhold til det å utarbeide en god modell for språktimen i den enkelte barnehage. Her opplevde vi ulike rammebetingelser, men vi så at modellen kunne fungere med samme målsetting til tross for ulikhetene. Modellen var at vi først deltok på selve Språktimene, deretter var det satt av ca en time til felles drøftinger.
- I 2004/2005, opplevde vi at behovet for besøk avtok noe, pluss at vi så at det var tidkrevende for PPT. Hver barnehage fikk dermed kun et besøk.
- I 2005/2006, ble besøks "tilbudet" enda mer begrenset. Dette skyldes bl.a. at den ene førskolekontaktpersonene ved PPT gikk over i ny stilling, og ikke lenger var en del av PPT sin arbeidsgruppen i prosjektet.

Skolebesøk:

- Skolebesøkene fulgte i store trekk den samme mal som besøk i barnehagene. Besøksrundene startet ikke før over jul i skoleåret 2003/2004. Vi forsto det slik at skolene ønsket seg en innkjøringsperiode. To personer fra PPT fordelte skolene mellom seg, og byttet skoler ved annen gangs besøk.
- Også i skolen var rammebetingelsen noe ulike.
- Formen på besøkene var tilstedeværelse i språktimen og diskusjon/veiledning i etterkant. Her prioriterte skolene ulikt. Noen steder var det satt av tid til samtale med den enkelte lærer rett etter språktimen, andre steder valgte man å samle lærerne på det aktuelle trinn til en felles drøfting i etterkant, på et tidspunkt som da passet for alle.

Kompetanseutvikling-kurs

Lokale kurs

Barnehagen og skolen har hele tiden gitt innspill på ønsker om kurs og kompetanseutvikling. Vi har fått til noe i løpet av prosjektperioden med utgangspunkt i bl.a. tildelte midler fra fylkesmannen.

- 2003/2004:
  - August-03: Planleggingsdag for skolene 1-3 trinn, der det ble satt fokus på handlingsplanen for prosjekt Språktråden.
  - Mars -04: kurs ved Nina N. Gabrielsen, lesesenteret, "Hvordan få til en helhetstenkning i kommunene når det gjelder skriftspråkstimulering? Barnehagene, skolene og foreldrenes rolle"
- 2004/2005:
  - August-04: Planleggingsdag for barnehage og skole 1-3 trinn: "Med teksten på tunga og boka i hånda" - hvordan inspirere til leselyst v/bibliotekar Anne Liv Tønnessen.
  - Januar-05: Læringsstrategier ½ dagskurs v/Nina N. Gabrielsen- målgruppe bhg og småskole.
  - April-04: Ettermiddags/kveldskurs: TRAS (tidlig registrering av språkutvikling) v/Inger Kristine Løge-SAF og Marianne Grande styrer i barnehage, Time kommune- målgruppe alle som jobber i barnehagene.
- 2005/2006:
  - Oktober-05: Dagskurs om Børnestaving v/ Annemarie Bjerre og Jesper Friis fra Timbring skole i Danmark.
  - November-05: Læringsstrategier 4-10 klasse v/Nina N. Gabrielsen, ½ dags kurs. Dette var tilnærmet det samme kurset som ble holdt i januar-05, men med vinkling på de høyere klassetrinnene. Til dette kurset ble også de andre Dalane- kommunene invitert.

Eksterne kurs:

- 2003/2004:
  - Mars-04: Arbeidsgruppen deltok på todagers konferanse i Bergen: "Gi rom for lesing".
  - April-04: 2 representanter fra hver skole deltok på kurs ang leseopplæring (New Zealand modellen)
- 2004/2005:

- *September-04: Støttepedagogene på kurs med Irene Johanson, tema: Språkutvikling hos barn med språkvanster.*
  - *November-04: Barnehagekonferanse: "Barnehagen i klemme". En deltaker fra hvert barnehagenettverk + to representanter fra PPT.*
  - *November-04: 2 representanter fra hver skole deltok på kurs: "tilpasset opplæring på begynnertrinnet – fokus på lesing og skriving".*
  - *Desember-04: 2 representanter fra hver barnehage deltok på kurs med Herdis Palsdottir; Språkstimulering i barnehagen.*
- *2005/2006:*
  - *Dette året har det ikke vært anledning til å kunne gi noe kursstøtte.*

Språktråden " oppover og nedover i alder":

Da prosjekt Språktråden ble satt i gang med utgangspunkt i 5 åringene + 1-3 klassetrinn, var tanken at dette på sikt skulle utvides oppover og nedover i alder. Arbeidet med dette tok litt ulike vendinger.

Språkplan 0-5 år:

Denne er blitt til underveis, som en del av prosessen. Dette er også noe nytt i forhold til den modellen vi møtte i Motala.

Innholdet i planen er en orientering om hva som kjennetegner språket ved ulik alder, hva som bør vektlegges fra den voksnes side, tips og tiltak. Det er materiell - liste og litteraturliste både for den voksne og for barn. Videre har den nyttige adresser til lenker på internett.

Språktimen/Språktråden for de eldre barna 4-10 klasse

Vi hadde en modell fra Motala som het "litteraturläsning, år 3-9. I kompendiet for disse trinnene er det gitt eksempler på arbeidsgang i arbeidet med en bok pr. årstrinn. Med utgangspunkt i en valgt bok, er det oppgaver/forslag til spørsmål både til boken som helhet og til hvert kapittel.

Slik vi så det, var dette svært likt opplegget/arbeidsmåten i Leselyst A/S sine opplegg: "Prosjekt leselyst", "Grip boka" og "Bokprat".

Med utgangspunkt i skolens leseplaner, der vi så at disse oppleggene allerede var i bruk, så vi ikke gagn i å introdusere noen nye opplegg som lå så tett opp til dette. Vi anbefalte derfor at disse oppleggene gikk inn som en videreføring av språktråden. Dette var også skolesjef Kåre Ingvar Helland sitt forslag i oppstartfasen for prosjektet.

Evaluering

I alt prosjektarbeid ser en på evaluering som en viktig og sentral del. I prosjekt Språktråden ønsket vi å bevisstgjøre de som jobber direkte med prosjektet, samt å få fram eventuelle sider ved prosjektet som kunne bli enda bedre. I Motala hadde de mange evalueringsskjema, men etter å ha drøftet dette med barnehagene og skolene, ble vi enige om å begrense antall skjema til to - begge med utgangspunkt i skjema vi hadde fått med oss fra Motala.

I 2003/2004 og 2004/2005 brukte vi skjema som gikk direkte på Språktimen som modell, her skulle barn og voksne si hvordan de opplevde timen.

2003/2004:

Kort oppsummering fra barnehagene:

- De opplever at Språktimen setter positivt fokus på at barna skal bli bedre kjent med bokstaver, lesing/skriving gjennom lek, det skapes grunnlag for leseglede.
- Språktimen ble en forutsigbar modell som barna kjenner igjen fra gang til gang.
- Det gir personalet nye faglige utfordringer som oppleves som positive.
- Barnehagene påpeker og viktigheten av tettere samarbeid barnehage –skole.

Kort oppsummering fra skolene:

- De opplever at språktimen gir oppmuntring til lese og skriveglede.
- Det gir økt fokus på utvikling av talespråket, det at elevene selv skal sette ord på hva de har jobbet med.
- Foreldrene er positive til modellen, og opplever positiv leseutvikling.

Kort oppsummering fra barna i barnehage og skole:

- Det er gjennomgående en svært positiv holdning til Språktimen.
- Det å jobbe sammen i smågrupper er positivt.
- Bruken av storbøker er nytt og spennende. (kanskje spesielt i barnehagene?)

2004/2005:

Kort oppsummering fra barnehagene:

- Alle er mer interessert i bokstaver, lesing/skriving.
- Barna er aktive deltakere og vil gjerne lære å lese/skrive.
- Barnehagene opplever økt begrepsforståelse, og mer tillit i forhold til å bruke språket aktivt.
- Det er fokus på rim og regler, noe barna liker svært godt.
- Språktimen er en positiv forberedelse til skolestart.

Kort oppsummering fra skolene:

- Språktimen er positiv fordi vi her får stimulering satt i system, bevisstgjøring av språk, lesing og skriving.
- Vi opplever leselyst, skriveglede og fantasi.
- Du ser det enkelte barns framgang.

I 2005/2006: Ettersom vi ønsket en oppsummering av hele prosjektet, ble det utarbeidet et eget skjema. Vi velger å ta med hele oppsummeringen i denne rapporten:

Evaluering /barnehagene – våren-06

Det ble sendt ut 32 evalueringskjema. Vi fikk svar fra 21, noe som utgjør en svarprosent på ca. 65. Svarene fordelte seg slik:

1. Når møtte du prosjekt Språktråden første gang?

- 2003/2004: 17
- 2004/2005: 1
- 2005/2006: 0
- Ikke svar: 3

Stilling:

- pedagogisk leder: 10
- styrer: 8
- støtteped. 1
- assistent: 2

2.Hvem har vært "pådriver" for prosjektet i din barnehage (kryss av.)

- Du selv: 17
- Andre i barnehagen / på klassetrinnet: 6
- Styrer/rektor: 10
- Spes.ped.teamet: 0
- Andre: her nevnes: ppt/hele personalet

3.Hva har du opplevd som mest positivt i prosjektperioden? (event. alt.)

(sett kryss)

- Kompetanseheving i forhold til tilbud om kurs internt og eksternt: 13
- Treffpunkter: 13
- Besøk fra ppt i forbindelse med Språktimen: 4
- Innbyrdes drøftinger i barnehagen i forbindelse med Prosjekt Språktråden: 8

4.Hva ville du hatt mer av i prosjektet?

- Praktiske tips: 6
- Egne treffpunkt for barnehagene: 3
- Mer fokus på overgangen bhg/skole: 3
- Flere storbøker: 2
- Flere besøk fra ppt: 2
- Brosjyre til foreldre: 1
- En barnehage ansvarlig i kommunen: 1
- Fast idéutveksling med styrer: 1

5.Hva kunne vært gjort annerledes i prosjektet?

Her fikk vi flere innspill:

- Flere treffpunkt
- Fast evaluering med styrer
- Mer frikjøp av personell
- Smågrupper der barnehage/skole jobbet sammen
- Hva med Språktråden for barn med spesielle behov?

6. Språktimen har vært sentral i prosjektet: Hva fungerer best her?

- *Storbok*: 17
- *Aktivitetssbolken*: 18
- *Refleksjonsdelen*: 2

Hvorfor tror du det ble slik?

- *Strukturen på timen passer for 5-åringene*
- *Storbok var gøy, det fenget barna*
- *De voksne trivdes med denne modellen*
- *Refleksjonsdelen ble noe abstrakt for barna, pluss at de var slitne på slutten av timen*

7. Vil du forsette, med hele / deler av opplegget fra Prosjekt Språktråden høsten 2006 (når prosjektperioden er over).

- *Ja*: 19
- *Nei*: 2

Begrunn:

- *Vil forsette med språktimen som modell* : 19
- *Språk og språkstimulering bør være et satsningsområde*: 6
- *Barna ønsker det, og foreldre forventer det*
- *Litt avhengig av økonomi*
- *Pass på at det ikke blir for skolerettet*
- *Jobber nå på småbarnsavdelingen*

Evaluerings skolenes våren-06

Det ble sendt ut 46 evalueringsskjema. Vi fikk svar fra 27, noe som utgjør en svarprosent på ca 58
Svarene fordelte seg slik;

1. Når møtte du prosjekt Språktråden første gang?

- *2003/2004*: 18
- *2004/2005*: 0
- *2005/2006*: 0
- *Ikke svar*: 9

Stilling:

- *lærer* 24
- *rektor* 1
- *førskolelærer*: 2

2. Hvem har vært "pådriver" for prosjektet på din skole (kryss av).

- *du selv*: 20

- andre på klassetrinnet: 21
- styrer/rektor: 15
- spes.ped.teamet: 3
- andre: 7

**3. Hva har du opplevd som mest positivt i prosjektperioden? (event.alt)
(sett kryss)**

- Kompetanseheving i forhold til tilbud om kurs internt og eksternt: 18
- Treffpunktene: 4
- Besøk fra ppt i forbindelse med Språktimen: 2
- Innbyrdes drøftinger på skolen i forbindelse med Prosjekt Språktråden: 16

4. Hva ville du hatt mer av i prosjektet?

- Flere eksterne forelesere: 7
- Flere gode kurs/mer kompetanseheving: 6
- Flere ideer/tips, utveksling av erfaringer: 4
- Bedre kontinuitet i hvem som jobbet med språktimen.

**5. Hva kunne vært gjort annerledes i prosjektet?
Her nevnes bl.a.**

- En koordinator på hver skole
- "Felles oppskrift", hvordan jobbe med Språktimen
- Tilrettelegging rundt besøk fra ppt
- Passer best for 1 og 2 trinn
- Det burde være 12 minutter Pr. stasjon på aktivitetsbolken

6. Språktimen har vært sentral i prosjektet: Hva har fungert best her?

- Storbok: 21
- Aktivitetsbolken :21
- Refleksjonsdelen: 5

Hvorfor tror du det ble slik?

Her nevnes bl.a.

- Helheten har fungert bra
- Ønsker oss flere storbøker
- Positiv modell for å bevisstgjøre barna på skriftspråket
- Refleksjonsdelen gikk ofte ut pga tidsnød + at barna var trette

**7. Vil du forsette med hele/deler av opplegget fra Prosjekt Språktråden
høsten 2006 (når prosjektperioden er over).**

- Ja: 25
- Nei: 2

Begrunn:

- Positiv modell som har virket motiverende for elevene: 11
- Positivt med variasjon i undervisningen: 5
- Fokus på bok/språk er viktig: 3
- Dette gir økt språklig bevissthet: 2
- Positivt at barna har møtt modellen i barnehagen: 2
- Skolen kjøper andre lærebøker, får ikke tid til alt.
- Avhengig av om vi får flere nye storbøker.

Resultat av de nasjonale prøvene:

I juli-2006 kunne vi lese i Stavanger Aftenblad at andreklassinger leser bedre. I reportasjen hadde de sett på resultatene av de nasjonale prøvene de fire siste årene. Resultatene var svært positive. Disse lesetestene er utviklet av Liv Engen, som arbeider ved Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger. Testene er ikke laget for å finne elevene som leser best, men for å finne de elevene som sliter med lesingen. Det blir sagt at minst 80% av elevene bør ligge over kritisk grense.

I prosjekt Språktråden har vi sett på de nasjonale prøvene i samme perioden. Samlet sett kan vi peke på den samme positive utvikling i Eigersund, som det vi ser ellers i Rogaland.

I Eigersund er resultatet som følger:

Oppsummering av kartleggingsprøve i 2. klasse														
År		2003			2004			2005			2006			
		Over	Under	% over	Over	Under	% over	Over	Under	% over	Over	Under	% over	
Kritisk grense														
Hefte 1	Lyder i ord	193	14	93,2	160	11	93,6	185	10	94,9	169	7	96,0	
	Kjenne igjen bokstav	191	16	92,3	160	11	93,6	190	5	97,4	166	9	94,9	
	Fra språklyd til bokstav	192	15	92,8	161	10	94,2	184	11	94,4	171	5	97,2	
	Ord-diktat	195	12	94,2	160	11	93,6	190	5	97,4	170	6	96,6	
Hefte 2	Fra ord til bilde	184	22	89,3	176	12	93,6	144	5	96,6	172	6	96,6	
	Fra bilde til ord	187	19	90,8	174	10	94,6	140	9	94,0	168	10	94,4	
	Setningslesing	186	18	91,2	171	13	92,9	141	7	95,3	170	8	95,5	
	Instruksjon	179	26	87,3	160	24	87,0	134	15	89,9	166	22	88,3	

Som vi ser, ligger vi godt an. Stadig færre barn ligger under kritisk grense, totalt sett.

Vi i PPT har likevel lyst til å peke på noen forhold.

Resultatene fra 2004 til 2005 viser en stor forbedring. Dette var et år med stort engasjement, med besøksrunder fra PPT, treffpunkt, lokale og eksterne kurs.

Året etter -2005-2006- ser vi ikke den samme framgangen, heller en liten tilbakegang på enkelte delprøver.

Dette kan skyldes flere faktorer:

- *Økonomiske støtte fra fylkesmannen var brukt opp. Det var derfor ikke mulig å gi støtte til eksterne kurs.*
- *Bemanningsendring i PPT (en logoped over i annen stilling) sammen med stort arbeidspress, gjorde at besøk i barnehage og skole ikke kunne prioriteres.*
- *Manglende interesse for treffpunktene gjorde at det kun ble et felles treffpunkt for skole og barnehage*

Det er et tankekors at resultater på to delprøver har vist en liten tilbakegang. Her blir det viktigst å peke på delprøven "Instruksjon" som går på barnets språkforståelse. Her har alltid mer enn 10% av barna skåret under kritisk grense. Svak språkforståelse er et trekk som PPT og kjenner igjen fra henvisninger vi mottar på førskolebarn. Her har barnehage og skole en utfordring.

Tilbakemelding fra aktørene ellers: Hva har det betydd for deg å være med i handlingsgruppa for Prosjekt Språktråden i perioden 2003-2006?

Barnehagene v/ Aud Jorunn Hovland og Margrethe Seim

- *"Det har vært positivt for oss å være med i gruppa, og vi har hatt mange fine diskusjoner som har gitt økt bevissthet rundt språk, lesing/skriving.*
- *Vi har og fått delta på en del lokale og eksterne kurs som har gitt oss økt kompetanse når det gjelder barns språkutvikling.*
- *Vi har fått økt forståelse for viktigheten av det å fremme leseglede hos barna.*
- *Prosjekt Språktråden har vært positivt for barnehagene i Eigersund kommune, det har bl.a. i løpet av prosjektperioden blitt utarbeidet en egen språkplan for barnehagene.*
- *Det har vært inspirerende at Nina N. Gabrielsen fra Lesesenteret har vært knyttet opp til "arbeidsgruppen".*
- *Prosjekt Språktråden avsluttes til sommeren, og mye positivt har skjedd innenfor barnehagesektoren i denne perioden (Alle med er her et annet viktig stikkord). Nå blir utfordringen å fortsette det gode arbeidet som er startet, og vi håper at "bamselogoen" kan være et levende symbol på at Eigersund kommune driver en god språk, lese/skrive opplæring også i fremtiden."*

Skolene v/ Olaug Flåt og Ruth Hope

- *"Det har vært positivt å få være med i et tverrfaglig prosjektarbeid som omfatter så mange barn i ulike aldersgrupper.*
- *Det er veldig bra at vi her har fått til en "rød tråd" fra barnehage til småskole.*

- *Prosjektdeltakelsen har nok gitt økt engasjement, og det har vært positivt å få være med å påvirke en utvikling på et felt en brenner for.*
- *Honnør til PPT som var pådriver for at prosjektet ble startet opp i etterkant av studieturen til Motala i 2002”*

Helsestasjonen v/ Randi Holmen:

- *”Det er viktig og positivt at også helsestasjonen ble involvert i en felles kommunal språksatsing.*
- *Ved å delta i arbeidsgruppen, tror jeg at jeg har klart å formidle helsestasjonenes fokus på barns språkutvikling, og at vi har lagt et grunnlag for videre samarbeid.*
-
- *Det har vært viktig å få frem at det ikke bare er ren ”helse” vi driver på med ved helsestasjonen, men et utvidet helsebegrep.*
- *Språk/kommunikasjon er noe av det første vi griper fatt i allerede på hjemmebesøk hos de nyfødte”*

Biblioteket / Anne Kristin Nilsen:

- *”Språktråden er et viktig og enestående prosjekt der et hovedmål har vært at barn og unge i Eigersund kommune skal tilegne seg lese/skriveferdigheter og oppleve leselyst og lese glede. Det er positivt at så mange instanser i kommunen har vært trukket med i arbeidet mot en helhetlig tenkning på språkopplæring, lesing og skriving*
- *For biblioteket har det vært viktig og positivt å få delta i et samarbeidsprosjekt der målene i stor grad faller sammen med bibliotekets egne målsettinger. Det var ønskelig å få videreført tiltak som: lesestund for barn, litteraturformidling for barn, bidra med informasjon om bøker, lesing og bibliotek, utlån av bøker og samarbeid med skolebibliotekene.*
- *Det har og vært nyttig å få et større innblikk i hvordan helsestasjon, barnehagen, skolen og PPT-tjenesten jobber med språkstimulering, lese/skriveopplæring. Dermed kan biblioteket bli en bedre støttespiller.*
- *Det er nå etablert en tverrfaglig kontakt, som vi håper kan holdes ved like og videreutvikles. Vi vil gjerne bidra på andre områder som er naturlig for oss- bl.a. med bokkunnskap.*
- *Vi har i prosjektperioden prioritert innkjøp av bøker for 5 åringene og 1-3 klasse. Skjønnlitteratur er blitt prioritert framfor fagbøker.*
- *Vi har nå økt fokus på barn og foreldre, bl.a. med fysisk tilrettelegging når det gjelder å finne frem på biblioteket. Billedbøkene er delt i 17 kategorier - mye på grunnlag av spørsmål fra publikum .*
- *Vi utarbeider også lesetips, boklister, har utstilling, deltar på foreldremøter.*
- *Arbeidet med bibliotekets hjemmeside er påbegynt, og den nye siden vil være ferdig i løpet av sommer/høsten 2006. Her vil både barn, foreldre og fagpersoner finne nyttig informasjon og lesetips.*
- *Deltakelse i prosjekt Språktråden har vært en lærerik og interessant periode, og vi håper på fortsatt godt samarbeid.*

Oppsummering og tanker om veien videre fra PPT`s side.

Vi ser verdien i at to fagpersoner med ulik bakgrunn har vært ansvarlig for fremdriften i prosjektet.

Handlingsplangruppen har vært en positiv samarbeidspartner som vi har drøftet saker med underveis. Nina N.Gabrielsen fra Lesesenteret har også gitt viktige innspill.

Noe av det som blir viktig i tiden som kommer, kan punktvis nevnes slik:

- *Vi ser behov for en videre oppfølging av prosjektet, bl.a. med en felles kommunal plan for begynneropplæringen.*
- *En egen plan for overgangen barnehage/ skole. Her gir ny rammeplan for barnehager føring om at barnehagen tar initiativ til at dette blir utarbeidet. Vi ser at en felles kommunal plan i Eigersund kommune vil være en styrke.*
- *Alle med og TRAS er kartleggingsmaterieell som brukes i barnehagene. Dette skal overføres til skolene som en del av "plan for overgang barnehage/skole". Her trengs det kursing og informasjon til barnehagene og skolene.*
- *Prosjektansvarlig i Motala var meget klar på hvor vesentlig det er at rektor/styrer involverer seg og er pådrivere i det videre arbeidet. Vi har høstet lignende erfaringer. Veien videre vil være avhengig av hvor mye den enkelte barnehage/ skole legger ned av tid og arbeid for å videreføre prosjektet og opprettholde trenden med de gode resultater.*
- *5-åringer som ikke går i barnehage har de to siste årene fått tilbud om Språktime i Åpen barnehage våren før skolestart. Dette har vært et positivt tilbud, som styrer i Åpen barnehage ønsker å videreføre. Kommunen må bidra økonomisk til at så skjer.*

Til slutt:

- *En av begrunnelsene for å starte dette prosjektet var å få ned antall henvisninger for lese-skrivevansker. Det er for tidlig å se resultater på dette planet, men vi håper at de gode resultatene på de nasjonale prøvene peker i rett retning.*
- *De samme gode resultatene kan også være med å peke på at vi er på rett vei mot visjonen : "Barn og unge i Eigersund kommune skal oppleve mestring og glede i møte med skriftspråket".*

Vedlegg:

1. "klokka" for Språktimen
2. Aktivitetsforslag fra skole og barnehage
3. Plan for språkstimulering 0-5 år
4. Skriv om lesestimulering 4-10 klasse
5. Spørreskjema, evaluering